

Datum 2017-06-30

Fågelinventering Lissma

Underlag för konsekvensbedömning trafikplats

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Tyréns

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: xxx-xx-xx

Uppdragsansvarig: Magnus Nilsson

Medverkande:

Foton: Om inget annat anges: Magnus Nilsson

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

Internt projektnummer: 7420

Bilder på framsidan från Lissmasjön. Sångsvanpar med ungar

Innehåll

Innehåll	3
Sammanfattning	4
Bakgrund	5
Inledande naturbeskrivning	5
Metod	6
Artskyddsförordningen	6
Resultat	7
Häckande arter på maderna	8
Häckande arter i Lissmasjön	8
Häckande arter vid lövskog och buskmarker	8
Möjliga konsekvenser	10
Referenser	11

Ändringshistoria (tas bort från slutversion)

Datum	Version	Ändrad av	Ändringar
20170626	1.0	Magnus Nilsson	Dokument upprättat
20170701		Per Collinder	korrektur
20170702	1.1	Magnus Nilsson	Korrigerat dokument

Sammanfattning

I samband med planerad utbyggnad av Tvärförbindelse Södertörn med trafikplats där Lissmavägen möter väg 259 (Haningeleden) har Ekologigruppen, på uppdrag av Trafikverket, undersökt förekomst av rastande och häckande fåglar i Lissmasjön med omnejd. Det gäller själva sjön, fuktängarna söder om sjön samt i Lissmadalen öster om sjön. Inventeringen hade ett särskilt fokus på att eftersöka störningskänsliga arter, arter som omfattas av art- och habitatdirektivet samt rödlistade arter.

Lissmasjön är en vassrik slättsjö i Huddinge kommun i Södermanland som ingår i Tyresåns huvudavrinningsområde. Sjön har en area på 0,194 kvadratkilometer och ligger 25 meter över havet. Sjön avvattnas av vattendraget *Lissmaån*.

I och vid Lissmasjön häckar ett stort antal fågelarter knutna till denna miljö. Sjön är att betrakta som en intressant fågelsjö med högt bevarandevärde.

På maden söder om sjön häckar ängspiplärka som är rödlistad (NT) samt vadarna tofsvipa, enkelbeckasin och skogssnäppa. Alla dessa öppenmarkshäckande fåglar torde vara störningskänsliga för en eventuell utbyggnad av trafikplatsen, men bara ängspiplärkan är rödlistad. På maderna och betesmarkerna öster om sjön häckar samma arter samt buskskvätta som är rödlistad (NT).

I och runt själva sjön häckar bl.a. sångsvan, trana, svarthakedopping, fisktärna och brun kärrhök som alla omfattas av art- och habitatdirektivet. Även den rödlistade brunanden (VU) häckar i sjön liksom flera exemplar av sävsparv (VU). Dessa är mer skyddade av vasshavet och kommer att hamna lite längre ifrån trafikplatsen. Trana och de flesta rovfåglar är annars att betrakta som störningskänsliga arter.

Tillsammans med denna rapport levereras ett GIG-skikt med uppgift om artförekomsterna. Förekomsterna rapporteras in på artportalen.

På uppdrag av Trafikverket har Ekologigruppen undersökt förekomst av rastande och häckande fåglar i Lissmasjön och fuktängarna söder om sjön samt i Lissmadalen öster om sjön. Inventeringen hade ett särskilt fokus på att eftersöka störningskänsliga arter, arter som omfattas av art- och habitatdirektivet samt rödlistade arter.

Rapporten redovisar resultatet från den utförda inventeringen och ska kunna användas som underlag vid konsekvensbedömningar avseende exploateringsplaner i området, gällande utbyggnad av Tvärförbindelse Södertörn med trafikplats där Lissmavägen möter väg 259 (Haningeleden). En trafikplats vid Lissmasjön beräknas ge en trafikökning på Lissmavägen som resulterar i ökat buller även längs denna väg.

Inledande naturbeskrivning

Lissmasjön är en sjö i Huddinge kommun i Södermanland som ingår i Tyresåns huvudavrinningsområde. Sjön har en area på 0,194 kvadratkilometer och ligger 25 meter över havet. Sjön avvattnas av vattendraget *Lissmaån* ut i sjön Drevviken.

Av sjöns ursprungliga yta återstår idag bara en tredjedel. Anledningen är flera sjösänkningar, den första skedde troligen i början av 1800-talet och den senaste genomfördes år 1917. Lissmadalgången ligger tillsammans med Lissmasjön i en cirka fyra kilometer lång sprickdal i sjöns fortsättning mot nordost. År 2000 restaurerades Lissmasjön och Lissmadalgången. Sedan 2014 ingår sjön och dalgången i det nybildade Lissmadalens naturreservat. (Huddinge kommun, 2017 samt Länsstyrelsen Stockholm, 2017))

Lissmasjön är en grund och näringsrik fågelsjö omgiven av betesmarker. Vass kantar sjön utanför den välbetade strandmaden och säv förekommer i större delen av sjön. Lissmadalgången har ett varierat odlingslandskap med strandbete, fuktbetesmarker, åkerholmar, åkermarker och öppna diken. Åkermarkerna utgörs främst av slätter- och/eller betesvallar. De omgivande skogspartierna har ett stort inslag av ek och hassel.

Området är högt klassat i länsstyrelsens våtmarksinventering. Området är en del av ett riksintresse för friluftslivet (Ågesta-Lida). Hela området ingår i en värdekärna i den regionala grönstrukturen för Stockholmsregionen. Huddinge kulturmiljöinventering anger Lissmasjön med hela sin dalgång som en värdefull natur- och kulturlandskapsmiljö. Lissmadalgångens övre del hör till Huddinges mest värdefulla naturområden avseende vetenskaplig naturvård.

Lissmasjön har mycket höga värden för fågellivet med en rad ovanliga häckfåglar, både i och kring sjön och längs Lissmaån med de betade fuktängarna. Förekomsten av den sydliga gulärlan är länets största tillsammans med förekomsten vid Ågestasjön. Vid sjön finns en av länets största skrattnåskolonier.

Det friluftsliv som Lissmasjön främst bjuder på är promenader med naturupplevelser och fågelskådning. Fågeltorn finns vid sjöns nordöstra strand. Sjön är inte lämplig för bad.

(Miljöbarometern, Huddinge kommun, 2017)

Förekomsten av den sydliga gulärlan har tidigare varit länets största men gulärle är numera ovanlig vid Lissmasjön. (författarens anm.)

Metod

Lissmasjön och maderna söder om sjön samt Lissmadalen österut besöktes fem gånger under april-juni (3/4, 21/4, 4/5, 15/5, 5/6). Vid alla tillfällen har häckande fåglar studerats och vid de fyra första tillfällena har även rastande fåglar noterats. Området är karterat med revirkarteringsmetodik

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen ska ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter (mark- och miljööverdomstolen 2013:13 och mark- och miljööverdomstolen M11317-14). Detta innebär att tillståndsmyndigheten ska bedöma hur skyddade arter påverkas av en planerad verksamhet. Syftet med artskyddet är enligt 8 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken att skydda arter.

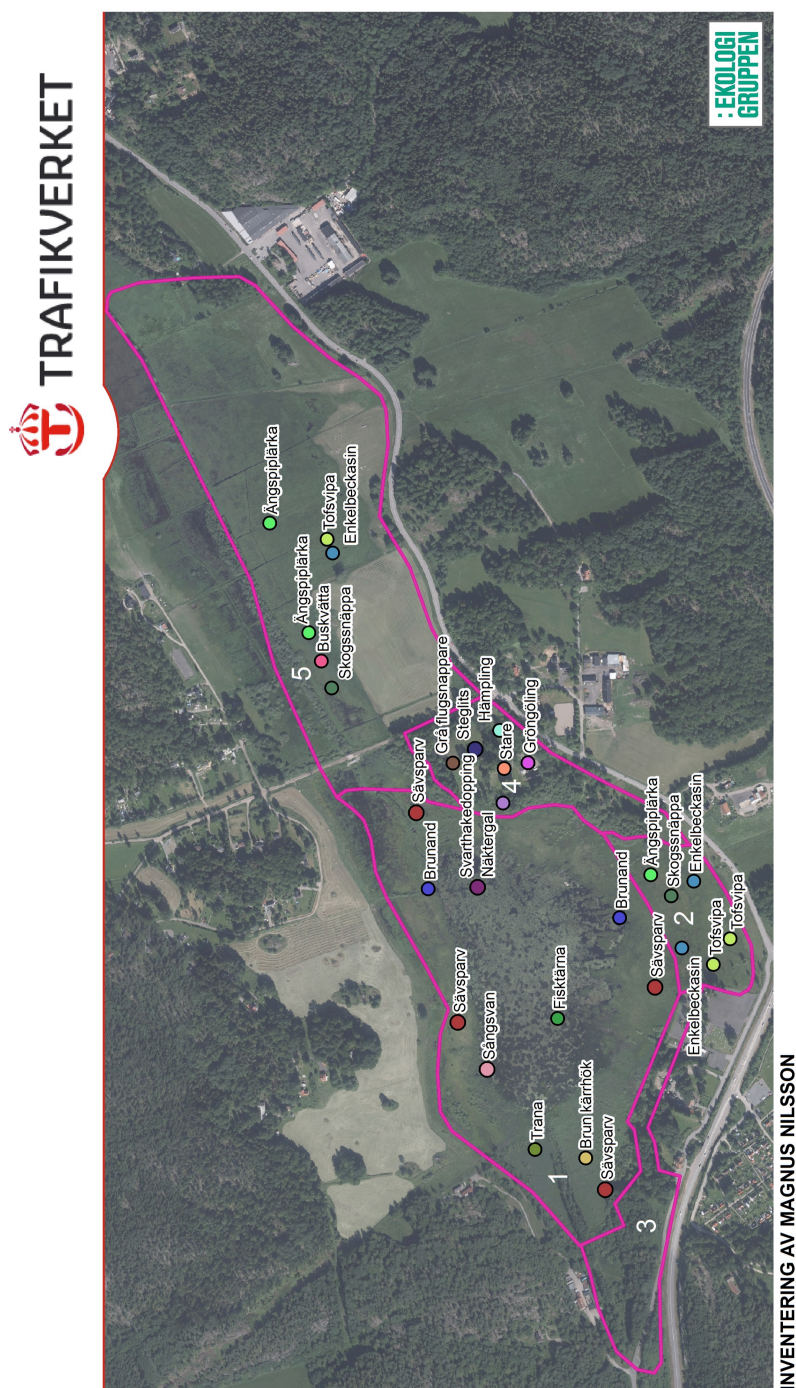

Figur 1. Den rödlistade buskskvätta (NT), häckar i Lissmadalen.

Resultat

Fågelinventering Lissma
Version: 1.1
2017-06-30

Resultatet av inventeringen delges på karta och i text nedan samt i efterföljande tabell med ett urval av de fågelarter som observerats. Några intressanta arter är även hämtade från Artportalen (AP). Undersökningsområdet är indelat i fyra delområden: Lissmasjön se figur 2 område 1), södra maden (område 2), buskmarkerna i västra delen av sjön(område 3), skogsmark öster om sjön (område 4) samt Lissmadalen i nordost (område 5) .

Figur 2. Karta över det fågelinventerade området runt Lissmasjön med ett urval av arterna inprickade.

Häckande arter på maderna

Enkelbeckasin, tofsvipa och skogssnäppa är typiska arter för denna typ av fuktängar och förekommer både i Lissmadalen och på södra maden med fyra respektive två par. De är förmodligen störningskänsliga, framför allt på de södra maderna närmast trafikplatsen. Ingen av arterna är dock rödlistad eller omfattas av art- och habitatdirektivet.

Ängsfiolärka är rödlistad (NT) och förekommer med ett par på södra maden och cirka två par i Lissmadalen. Fler individer ses rasta på vår och höst. Även ängsfiolärkan kan vara störningskänslig. För de kulturgynnade miljöerna är igenplantering/ igenväxning, uppodling eller kultivering av betesmarker och ökad dränering och i övrigt intensifierat jordbruk kända hotfaktorer (Artdatabanken, 2017).

Sydlig gulärka var tidigare rödlistad och är regionalt sällsynt. Från att ha varit årligt häckande, är den nu lite mer sporadiskt förekommande. Konstaterad häckning förekommer 2000-2010 med flera par, sedan försvunnen några år, tillbaka med 1-2 par 2014-2016, men ännu inget fynd 2017. Arten är förmodligen störningskänslig.

Buskskvätta är rödlistad (NT). I början på maj sågs flera exemplar rastande, men senare kunde endast ett par konstateras i västra delen av Lissmadalen. Orsakerna till de senaste decenniernas stora nedgångar är delvis okänt, men hotfaktorer som igenläggning av öppna diken, minskande areal åkerrenar och annan marginalmark i jordbrukslandskapet missgynnar starkt buskskvättan och många andra jordbruksfåglar (Artdatabanken, 2017).

Häckande arter i Lissmasjön

Sångsvan, trana och brun kärrhök omfattas alla av art- och habitatdirektivet. De häckar i sjön med ett par vardera. Sångsvan och trana har konstaterad häckning med ungar. Brun kärrhök har ett permanent revir och ser ut att ha bo i vassen. Inga ungar har setts under inventeringen. Svarthakedopping och fisktärna omfattas också av direktivet och har setts med ett par vardera vid två tillfällen. Det innebär trolig häckning. Svarthakedopping har tidigare varit en karaktärsfågel för sjön men har alltså inte med säkerhet kunnat konstateras häcka detta år.

Brunand och kricka tillhör de änder som häckar i sjön. Brunanden är rödlistad (VU) och sågs på våren med flera par, men bara med ett till två par vid senare tillfällen. Brunanden, liksom tidigare nämnda svarthakedoppingen kan dock dölja sig väl i vegetationen. Kricka är inte rödlistad. Den är vanligt förekommande som rastande fågel, men inte så vanlig som häckande. Sävsparv är en rödlistad tätting (VU) som häckar med flera par i vassarna runt sjön. Arten är inte särskilt ovanlig men har minskat kraftigt i antal. Arten har minskat mer eller mindre kontinuerligt sedan 1980-talet. Orsakerna till nuvarande minskning i Sverige är inte utredd, men i Storbritannien har man konstaterat att försämrade vinteröverlevnad förklarar minskningen (Artdatabanken, 2017)

Skrattmåsar häckar med en koloni på 200-300 exemplar. Skrattmåskolonier är viktiga som ”paraply” för andra arter. D.v.s. flera andra arter drar nytta av att skrattmåsen försvarar bo-området kraftigt.

Häckande arter vid lövskog och buskmarker

Inga rödlistade arter kunde konstateras vid inventeringen, men fynd av gröngöling (NT) har gjorts enligt Artportalen, både 2017 och tidigare år. Näktergal betraktas av Ekologigruppen som en naturvårdsart med högt signalvärde. Grå flugsnappare och steglits är typiska arter för miljön. Hämpling som är tidigare rödlistad noterades vid ett tillfälle.

Tabell med urval av observerade fåglar under inventeringen, våren 2017

Fågelinventering Lissma

Version: 1.1
2017-09-30

Art och plats	Antal	Aktivitet	Häcknings- status	Rödliste- kategori	Fågel- direktiv	Störnings- känslighet
Sångsvan Lissmasjön	1 par+7 ungar	Permanent revir Ruvande, ungar	Säker häckning	-	X	
Trana Lissmasjön	1 par	Permanent revir En unge	Säker häckning		X	
Fisktärna Lissmasjön	1 par	Permanent revir	Rolig häckning		X	
Skrattmåsa	100- 150 par	Permanent revir	Konstaterad häckning			
Kricka Lissmasjön	5-10 par (>50)	Permanent revir (samt rastande)	Trolig häckning			
Brunand Lissmasjön	1-4 par	Permanent revir	Trolig häckning	VU		
Smådopping Lissmasjön	1	Obs i häcktid, lämplig biotop	Möjlig häckning			
Svarthake- dopping Lissmasjön	1 par	Permanent revir? (Par i häcktid, lämplig biotop)	Trolig häckning		X	
Skäggdopping Lissmasjön	1 par 3 ungar	Permanent revir Ruvande, ungar	Säker häckning			
Havsörn (ett tillfälle enligt AP)	1	Födosök	Ej häckning	NT		
Brun kärrhök Lissmasjön	1 par	Permanent revir	Trolig häckning		X	
Blå kärrhök (ett tillfälle enligt AP)	1	Sträckande/förbiflygande	Ej häckning	NT		
Fjällvråk (två tillfällen 2017, enligt AP)	1	Sträckande/förbiflygande	Ej häckning	NT		
Fiskgjuse (ett tillfälle 2017, enligt AP)	1	Födosök	Ej häckning		X	
Vattenrall Lissmasjön	1	Lockläte	Möjlig häckning			
Sävsparv Vassen runt Lissmasjön	4	Sång	Trolig häckning av flera par.	VU		
Stare Lövlunden vid tornet	Osäkert antal	Permanent revir	Trolig häckning	VU		
Hussvala Lissmasjön	2	Födosökande	Häckar i närheten	VU		
Tornseglare Lissmasjön	30	Födosökande	Häckar i närheten	VU		
Ångspiåkräcka Södra maden och Lissmadalen	Ca 3 par	Permanent revir	Trolig häckning	NT		
Buskskvätta Lissmadalen	1 par, 4 rastande	Permanent revir	Trolig häckning	NT		
Gröngöling	1 enligt AP	Obs i häcktid, lämplig biotop	Möjlig häckning	NT		
Näktergal Buskmarker vid tornet	2	Spel/sång, permanent revir	Trolig häckning			
Grå flug- snappare. Buskmarker	1	Permanent revir	Trolig häckning			
Tofsvipa Södra maden och Lissmadalen	Ca 4 par	Permanent revir	Trolig häckning			
Enkelbeckasin Södra maden och Lissmadalen	Ca 4 par	Permanent revir	Trolig häckning			
Skogssnäppa Södra maden och Lissmadalen	Ca 2 par	Permanent revir	Trolig häckning			
Sydlig gulärta	0	Inga fynd 2017		Tidigare rödlistad		
Stenskvätta	4 rastande			Tidigare rödlistad		

Möjliga konsekvenser

Både på maden söder om sjön och på betesmarkerna öster om sjön häckar ängsfiplärka som är rödlistad samt vadarna tofsvipa, enkelbeckasin och skogssnäppa. Alla dessa öppenmarkshäckande fåglar torde vara störningskänsliga för en eventuell utbyggnad av trafikplatsen, men bara ängsfiplärkan är rödlistad.

I och runt själva sjön häckar bl.a. sångsvan, trana, svarthakedopping, fisktärna och brun kärrhök som alla omfattas av art- och habitatdirektivet. Även den rödlistade brunanden och sävsparven häckar i sjön. Dessa är mer skyddade av vasshavet och kommer att hamna lite längre ifrån trafikplatsen. Trana och brun kärrhök (liksom de flesta rovfåglar) är att betrakta som störningskänsliga arter.

Förutom de arter som är rödlistade eller omfattas av art- och habitatdirektivet bör hela området betraktas som en helhet av stor betydelse för fågellivet. En utbyggnad av Tvärförbindelse Södertörn med trafikplats vid sjön (och med eventuell påföljande utbyggnad av Lissmavägen) kommer kraftigt att förändra denna miljö med risk för påverkan på fågellivet.

Referenser

Fågelinventering Lissma

Version: 1.1

2017-06-30

Tryckta källor

Naturvårdsverket, 2012: Undersökningstyp: Fåglar:
Revirkartering, generell metod.

Digitala källor

<https://artfakta.artdatabanken.se/>

<http://www.lansstyrelsen.se/Stockholm/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturresevat/huddinge/lissmadalen/Pages/default.aspx>

<http://miljobarometern.huddinge.se/sjoar/lissmasjon/>

<http://www.tyresan.se/show.asp?si=1059>